

nyokból. A gyűjtemény számára elkezdtem egy számítógépes adatbázist fejleszteni, amely már tartalmazza a Szabó József-gyűjteményhez kapcsolódó leltárkönyvekben, iskolai értesítőkből, gyűjteményi cédulákon és címkéken található információkat. Ez folyamatosan bővül majd a további gyűjteményrészekhez kapcsolódó adatokkal.²⁴ A gyűjteményt kiállításra szeretnénk szervezni. A Szabó József-gyűjtemény, mivel a környék geológiáját ismerteti, továbbra is érdemes arra, hogy különálló egység maradjon és a mai ismeretinkkel kiegészülve mutassa be a helyi földtani viszonyokat. Ehhez elkészült egy interaktív online térkép alapja, amely bemutatja Szabó József XIX. században bejárt hegyaljai útjait és az azokon gyűjtött kőzeteket.²⁵ Az Egey-féle rendezés átalakítását úgy tervezem, hogy a rendszertani alapokon nyugvó ásvány- és kőzetpéldányok mellett helyet kapjon a gyűjtemény történetének bemutatása is az adományozók ismertetésével, korhű dokumentumok alapján. Szeretném kiválogatni és felhívni a figyelmet azokra a példányokra, amelyek akár országos szinten is egyedülálló értéket képviselnek. További feladat a cédulák nyolcvanas évekből, sok helyen XIX. századi nevezéktani leírásának modernizálása. Több eltűnt példány és leltárkönyv előkerülhet, hiszen senki sem kereste még ezeket. Erre ad reményt a különböző helyeken tárolt, de már felfedezett szétszórt földtani anyag a Kollégium falain belül.²⁶ Befejezésül Egey Antal szavait idézem, amelyek tükrözik az egykori gyűjteményért felelős személy meggyőződését.

„Elfogltság nélkül mondhatjuk, hogy iskolatörténeti és kulturtörténeti szempontból is jelentős értékű a gyűjtemény, melynek megőrzése a pataki gimnázium mindenkori kötelessége volt és lesz is a jövőben, ezért a gyűjteménynek továbbra is a pataki Rákóczi Gimnáziumban²⁷ van a helye. A felújítás alatt és a legutóbbi időben is több megkeresés érkezett Kádas Sándor igazgatóhoz, hogy a gyűjtemény értékesebb részét, elsősorban a »Szabó József gyűjteményt« más gyűjteményeknek engedje át, azonban tájékozódása után (Nemzeti Múzeum, Földtani Intézet) a kéréseket nem teljesítette.»²⁸

Németh Zoltán

Könyv a Sárospataki Református Kollégium történetéről

Nyilvánvaló, hogy az elmúlt korokban is számosan foglalkoztak már ezzel a témával. Ez nem véletlen, hiszen egy olyan nagy múltú és jeles intézmény, mint a címben jelzett oktatási és szellemi központ el sem képzelhető anélkül, hogy ez megtörtént volna. Mégis igény mutatkozott egy új, a legújabb kutatási eredményeket is számba vevő iskolatörténeti összefoglalóra, s ezt a feladatot a fenti szerzőpáros vállalta magára. A munkát oly módon osztották meg, hogy Dienes Dénes a homályos kezdetektől a felvilágosodás koráig, évszámokban

24 Elérhető a <http://nzoltan95.web.elte.hu> oldalon.

25 Elérhető uo.

26 Pl.: a térképszertár és a biológiai szertár szekrényeiben tárolt ásvány- és kőzetpéldányok.

27 1952-ben államosították az iskolát és Rákóczi Gimnáziumnak hívták egészen 1989-ig, amikor újra a Református Egyház lett a fenntartó.

28 *Egey Antal*: A sárospataki Rákóczi Gimnázium ásvány- és Kőzetgyűjteményének újra-rendezése. uo. mint előbb.

kifejezve az 1530-as évektől 1777-ig, Ugrai János pedig a felvilágosodástól a kommunista hatalom által történt (ideiglenes) bezárásig terjedő, vagyis az 1777–1952 közötti időszakot tekinti át. A konkrét iskolatörténetet mindkét szerző igyekszik szélesebb – várostörténeti, egyháztörténeti, sőt, általános oktatáspolitikai – kontextusba helyezni. Ily módon sokkal közelebb kerül az olvasó a történelem megértéséhez.

Az érdeklődő megismerheti a kötetből az intézmény történetét, a diákok életét, a tanulmányi reformokat, a kollégium életét és szellemiségét meghatározó egyéniségeket, legyenek azok tanárok vagy más szellemi irányítók. Betekintést kap az iskola kapcsolatrendszerébe, legyen az külföldi, főleg német nyelvterületre irányuló (Németország, Hollandia), vagy hazai (idegen anyanyelvű diákok, magyar diákok nyelvtanulási lehetőségei, külföldi egyetemekre való felkészülés, álláslehetőség).

Ez a küllemében szép kötet a szerzők által is deklaráltan a szélesebb olvasóközönség részére készült. Tehát nem tudományos munkáról, hanem az eddigi kutatások monografikus jellegű összefoglalásáról van szó. Ám ez nem jelenti a tudományosság mellőzését. Ez például abban nyilvánul meg, hogy a szöveget ugyan nem szakítják meg a szakirodalmi hivatkozások, viszont egy-egy fejezet végén részletes, alfejezetekre bontott, összesített jegyzetapparátust talál az érdeklődő. Tehát egy nagyon olvasmányos, tudományos ismeretterjesztő kötetről van szó. Ez az összegzés – a szerzők meglátása szerint – arra is jó volt, hogy megmutatkozzanak, mely területeken vannak még fehér foltok, a további kutatások mi felé kell hogy irányuljanak. Az igényes kivitelű, sok-sok illusztrációval és a főszöveget kiegészítő, keretekbe foglalt idézetekkel gazdagított könyvet egy függelék zárja, három névsorral. Az első névsor a Sárospataki Református Kollégium nagy tanítványait, a közéleti, művészeti és világi tudományos élet legkiválóbb szereplőit sorolja fel. A második névsorban azok az egykori diákok kaptak helyet, akik később a Magyar Tudományos Akadémia tagjai lettek. A harmadik névsor a Kollégium egykori tanárait sorolja fel.

A tényleges iskolatörténetet mintegy keretbe foglalja a Bevezető és az Epilógus, mindkettő szerves része a nagy egésznek. Ez utóbbiban felteszik a szerzők a kérdést, hogyan lehetséges, hogy Sárospatak, annak ellenére, hogy sohasem vált fontos gazdasági központtá, mégis évszázadokon át megtartotta szellemi centrum státuszát, amely meghatározó jelentőséggel bír azóta is, nemcsak az északkelet-magyarországi reformátusok számára, de adott esetben az egész térség, sőt, olykor az egész ország számára. A válaszuk erre a kérdésre az, hogy bár az intézmény sokszor volt „fent” és „lent”, időről időre születtek olyan kimagasló törekvések, akadtak olyan meghatározó személyiségek a pataki kollégium történetében, amelynek eredményeként mindez lehetséges.

Érdekes és tanulságos a könyv születésének indíttatása is. A kollégium egyik öregdiákja, régi mecénása, az Amerikai Egyesült Államokban élő Halmi Róbert szorgalmazására készült, aki magára vállalta a megjelenés anyagi feltételeit. Köszönet érte neki és a szerzőknek is, s mindazoknak, akik közreműködtek a kötet megjelenésében!

Bodnár Mónika

(Dienes Dénes–Ugrai János: A Sárospataki Református Kollégium története. Tiszáninnyi Református Egyházkerület Hernád Kiadó, Sárospatak, 2013. 204 p.)

